

Tuula Merisuo-Storm

Yläkoulun oppilaiden lukemis- ja kirjoittamisasenteet ja itsetunto

asiasanat: lukemis- ja kirjoittamisasenteet, itsetunto, yläkoulu

Toinen Ytimessä -hankkeen yhteydessä tehty tutkimus kartoitti yläkoulun oppilaiden asenteita lukemista ja kirjoittamista kohtaan sekä itsetuntoa. Tutkimukseen osallistuneet oppilaat opiskelivat tällöin seitsemänsillä ja kahdeksansilla luokilla. Testaukset suoritettiin kevätlukukauden loppupuolella.

Asenteet lukemista ja kirjoittamista kohtaan

Koululaisten äidinkielen taidoissa oleviin sukupuolten välisiin tasoeroihin vaikuttavat ennen kaikkea tyttöjen ja poikien erilaiset lukemis- ja kirjoittamisasenteet.

Tehokkaimmin sukupuolten välisiä suorituseroja tasattaisiin, jos voitaisiin muuttaa poikien asenteita siten, että he huomaisivat, ettei lukeminen ole ajanhaaskausta tai ainoastaan tiedonhankintakeino, vaan mukava harraste. (Linnakylä & Malin 2003.)

Erilaiset asenteet johtuvat poikien ja tyttöjen erilaisista arvoista, tavoitteista ja koulun ulkopuolisista harrastuksista. Koulussa tulisi löytää uusia tapoja, joilla voitaisiin herättää poikien kiinnostus ja auttaa heitä saamaan iloa lukemisesta. Näin olisi mahdollista edistää poikien lukemisen ja kirjoittamisen taitoja. (Väljärvi ym. 2007.)

Äidinkielenopetuksen tärkeä tavoite on herättää oppilaiden mielenkiinto kieleen ja kirjallisuuteen. Opettaja voi lisäksi vaikuttaa siihen, minkälainen kuva oppilaalle muodostuu itsestään oppijana. Jos oppilas kokee onnistuvansa ja saa opettajalta kiitosta, hänen luottamuksensa itseensä oppijana vahvistuu. (Cunningham & Cunningham 2002.) Tämän vuoksi on tärkeää kehittää oppilaiden taitojen heikkoja osa-alueita ja varmistaa, että jokainen oppilas saa onnistumisen kokemuksia. Myös pitkälle taidoissaan edistyneiden oppilaiden kehitystä tulee tukea. Kun he saavat riittävän vaativia tehtäviä, he ovat motivoituneimpia opiskelemaan kuin silloin, kun tehtävät ovat heille liian helppoja. (Merisuo-Storm 2007.)

Luokkatoverien ja ystäväpiirin mielipiteet vaikuttavat vahvasti oppilaiden asenteisiin. Yksittäisten oppilaiden asenteet eivät säätele ainoastaan heidän omaan toimintaansa, vaan ne vaikuttavat koko luokan ilmapiiriin. Useimmille pojille on tärkeämpää olla

kaverijoukon jäsen kuin menestyä koulussa. Poikien lukemisen esteenä voivatkin olla kavereiden negatiiviset lukemisasenteet. He voivat pitää lukemista passiivisena ja tyttömäisenä toimintana. Esimerkiksi urheilu on heidän mielestään heille sopivampi, miehekäs harrastus. (Smith 2003.) Kun luetaan, pitää yrittää eläytyä tekstiin, joka on vierasta poikien ajattelutavalle. Siitä huolimatta monet pojat tutkivat innokkaasti esimerkiksi tekniikkaan ja urheiluun liittyviä lehtiä. (Alloway, Freebody, Gilbert & Muspratt 2002.)

Itsetunto

Itsetunnon on todettu olevan yksi vahvimmin ihmisen elämään vaikuttavista tekijöistä. Se alkaa kehittyä ensimmäisten kouluvuosien aikana. Tähän prosessiin vaikuttavat merkittävästi lapsen elinympäristössä olevat aikuiset ja lapset. Lapsi tarkkailee ympäristöään ja oppii pian huomaamaan, mikä on hänen asemansa muiden joukossa. Lapsen varhaisella ympäristöllä on vahva vaikutus lapsen itsetuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin niin kouluikässä kuin sen jälkeenkin. (Cole & Cole 2001.)

Itsetunto rakentuu kognitiivisista, affektiivisista ja käyttäytymiseen liittyvistä elementeistä. *Kognitiiviseen* puoleen liittyy se, että ihminen tietoisesti vertailee sitä, minkälainen hän haluaisi olla ja minkälainen hän todellisuudessa on. *Affektiiviseen* puoleen kuuluu se, minkälaisia tunteita tämä vertailu ihmisessä herättää. (Reasoner 1992.) *Käyttäytymiseen* liittyvät elementit tulevat näkyviin itsevarmuutena, joustavuutena, sinnikkyytinä, päättäväisyytenä ja muiden huomioimisena. Käsite sisältää sekä positiiviset että negatiiviset tunteet, joita ihmisellä voi olla itseään kohtaan. Itsetunto näyttää olevan yhteydessä ihmisen mielentilaan. Siksi nuorten oppilaiden itsetuntoa mitattaessa on pohdittava, kuinka pysyvä heidän mittaushetkellä todettu itsetuntonsa todellisuudessa on. (Hewitt 2007.)

Vahva, terve itsetunto koostuu viidestä rakenneosasta (Borba 1994, Reasoner 2010):

1. *Perusturvallisuus* ilmenee siten, että ihminen tuntee olonsa mukavaksi ja turvalliseksi. Hän tietää lisäksi, mitä häneltä odotetaan ja hän voi luottaa muihin ihmisiin. Hän tuntee olonsa turvalliseksi erilaisissa tilanteissa ja hän ymmärtää tilanteisiin liittyvät säännöt ja rajoitukset.

2. *Itsensä tiedostaminen* tarkoittaa sitä, että ihminen tiedostaa oman

persoonallisuutensa. Hän alkaa tunnistaa itsestään henkisiin ja fyysisiin ominaisuuksiinsa liittyviä asioita.

3. *Liittymisen tunteeseen* sisältyy läheisyys, johonkin kuuluminen ja muiden luottamuksen saavuttaminen. Se tarkoittaa myös muiden hyväksyntää ja arvostusta.

4. *Tehtävätietoisuus* tulee esille päämäärätietoisuutena ja motivoituneisuutena. Sillä voidaan myös tarkoittaa ihmisen taitoa asettaa itselleen realistisia tavoitteita. Ihminen haluaa lisäksi ottaa vastuun omien päätöstensä seurauksista.

5. *Pätevyyden tunne* tarkoittaa sitä, että ihminen tuntee menestyvänsä ja onnistuvansa saattamaan päätökseen asioita, joita pidetään tärkeinä tai arvokkaina. Hän on tietoinen omista vahvuuksistaan ja pystyy hyväksymään omat heikkoutensa.

Tutkimus

Lukemis- ja kirjoittamisasenteet

Asennemittarissa (Merisuo-Storm & Storm 2019) on 42 kysymystä, joihin oppilaat vastasivat rastittamalla vaihtoehdon, joka parhaiten vastasi heidän mielipidettään kysytystä asiasta. Vaihtoehdot olivat: *mukavaa* (3 pistettä), *aika mukavaa* (2 pistettä), *aika kurjaa* (1 piste) ja *tosi kurjaa* (0 pistettä). Mittarin viimeisellä sivulla oppilas kertoi, kuinka vaikeita kysytyt asiat hänelle ovat. Tällöin vaihtoehdot olivat *helppoa* (3 pistettä), *aika helppoa* (2 pistettä), *aika vaikeaa* (1 piste) ja *tosi vaikeaa* (0 pistettä). Lisäksi mittarissa on seitsemän avointa kysymystä. Kaikki oppilaat eivät kuitenkaan vastanneet niihin kaikkiin.

Aluksi kartoitettiin, *mitä oppilaat mieluiten lukisivat* ja minkälaiset tekstit eivät heitä kiinnosta. Kirjoittamiseen liittyvien kysymysten avulla saatiin selville, mitä oppilaat *mieluiten kirjoittaisivat* ja minkälaiset kirjoitustehtävät eivät heitä kiinnosta. Opiskeluun liittyvät kysymykset antoivat tietoa siitä, *minkälaiset aktiviteetit ja tehtävät* innostaisivat oppilaita äidinkielen tunneilla. Viimeisten kysymysten avulla selvitettiin, *minkälaisena lukijana ja kirjoittajana oppilaat itseään pitävät*. Avoimet kysymykset antoivat tietoa siitä, mitkä kirjat olivat oppilaiden mielikirjoja, mistä aiheista he mieluiten lukivat, mitä he lukivat netistä ja minkälaisia tehtäviä heidän mielestään oli mukavinta tehdä äidinkielen tunneilla. Lopuksi he kertoivat, minkä oppiaineiden oppikirjojen tekstiä heidän oli vaikea ymmärtää.

Mittarin maksimipistemäärä on 126 pistettä. Oppilaiden kokonaispistemäärät vaihtelivat

seitsemänsillä luokilla välillä 25–116 ja kahdeksansilla luokilla välillä 32–95. Seitsemäsluokkalaisten keskiarvo oli 71.8 (kh. 18.0) ja kahdeksaluokkalaisten 67.0 (kh. 14.6). Seitsemänsien luokkien pisteet olivat tilastollisesti melkein merkitsevästi korkeammat kuin kahdeksansien luokkien ($t = 2.16$, $p = .032$). Tyttöjen pisteet olivat molemmilla luokka-asteilla korkeammat kuin poikien. Seitsemänsillä luokilla tyttöjen keskiarvo oli 74.8 (kh. 17.4) ja poikien 68.7 (kh. 18.3). Kahdeksansilla luokilla tyttöjen keskiarvo oli 69.7 (kh. 14.4) ja poikien 65.2 (kh. 14.6).

KIRJALLISUUDENLAJIT

Mittarin ensimmäiset kysymykset liittyvät eri kirjallisuudenlajeihin. Kaikkein mieluiten oppilaat halusivat lukea *lyhyitä tarinoita*. Heistä 84 prosenttia oli sitä mieltä, että niiden lukeminen on mukavaa tai aika mukavaa. Tytöt lukivat niitä vielä merkitsevästi innokkaammin kuin pojat ($t = -3.60$, $p = 0.000$). *Sarjakuvat* olivat seuraavaksi suosituimpia (77%). Ne olivat pojille merkitsevästi mielisempää luettavaa kuin tytöille ($t = 3.77$, $p = .000$). Noin puolet pojista (51%) oli sitä mieltä, että *laitteiden ja pelien käyttöohjeiden lukeminen* on mukavaa tai aika mukavaa. Tytöt eivät sitä vastoin niistä juuri innostuneet. *Runoista* tytöt ja pojat olivat samaa mieltä. Vain viidennes oppilaista (21%) haluaisi lukea niitä. Seitsemäsluokkalaisten ja kahdeksaluokkalaisten vastaukset eivät juurikaan eronneet toisistaan.

Kun oppilaita pyydettiin kirjoittamaan, mitkä kirjallisuudenlajit kiinnostavat heitä eniten, useimmat vastaajat kirjoittivat *fantasian* (21%) tai *jännityskirjat / dekkarit* (21%). Muita suosittuja kirjallisuudenlajeja olivat *kauhu* (16%) ja *sci-fi* (8%). Lisäksi *tietokirjat*, *elämäkerrat* ja *romantiikka* kiinnostivat joitakin oppilaita. Joillekin ainoa valintakriteeri oli, että teksti on lyhyt.

AIHEPIIRIT

Seuraavaksi oppilailta kysyttiin, mitä aihepiirejä käsitteleviä kirjoja he haluaisivat lukea. Kaikkein mieluiten oppilaat lukisivat *urheiluun* liittyviä kirjoja. Heistä 67 prosenttia oli sitä mieltä, että niiden lukeminen on mukavaa tai aika mukavaa. Vaikka pojat olivat niistä vielä tyttöjäkin kiinnostuneempia, eri sukupuolten vastauksissa ei ole merkitsevää eroa. Yhtä suuri osa tytöistä ja pojista (61%) haluaisi myös lukea *maailman eri paikoista kertovia* kirjoja. Yli puolet oppilaista (62%) oli lisäksi kiinnostuneita *avaruudesta*.

Pojat olivat jonkin verran kiinnostuneempia *historiasta* kuin tytöt (pojat 60%, tytöt 46%). Suurin ero sukupuolten välillä oli *tekniikasta tai keksinnöistä kertovien kirjojen* suosiossa. Pojista 78 prosenttia halusi lukea niitä, mutta tytöistä ainoastaan 25 prosenttia. Ero sukupuolten välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($t= 9.51$, $p= .000$). Ehkäpä lukemiseen vastahakoisesti suhtautuvia poikia voisikin houkutella lukemaan tällaisten kirjojen avulla. Edellä todettiin myös, että monet pojat ovat kiinnostuneita laitteiden ja pelien käyttöohjeista. Niitäkin voitaisiin tutkia äidinkielen tunteilla. Niiden ymmärtäminen on toki tärkeä kansalaistaitokin, jota myös tytöt tarvitsevat tulevassa elämässään. Seitsemäsluokkalaisten ja kahdeksäsluokkalaisten vastaukset eivät tässäkään mittarin osassa eronneet paljon toisistaan.

Sivulla olevaan avoimeen kysymykseen *Mitkä muut aiheet kiinnostavat sinua?* kohdalle useat oppilaat kirjoittivat vielä uudelleen jonkun lomakkeessa jo rastittamansa aihepiirin (esim. urheilun). Kun kysyttiin *Mikä on paras lukemasi kirja?*, mikään yksittäinen kirja ei noussut voimakkaasti esiin.

KIRJALLISUUDEN KÄYTTÖTAVAT

Seuraavaksi oppilailta kysyttiin, miten he mieluiten käyttävät kirjallisuutta. Heidän mielestään *netistä juttujen lukeminen* on kaikkein mukavinta. Lähes kaikki, niin pojat (95%) kuin tytötkin (89%), olivat tätä mieltä. Kun avoimessa kysymyksessä kysyttiin, mitä oppilaat lukevat netistä, vastauksena oli kaikkein useimmin *uutisia* tai *urheiluun* liittyviä asioita. Seitsemäsluokkalaisten olivat kuitenkin merkitsevästi innokkaampia netin käyttäjiä kuin kahdeksäsluokkalaisten ($t= 3.56$, $p= .000$).

Aikaisemmissa tutkimuksissamme (Merisuo-Storm & Storm 2018; Merisuo-Storm 2012) suurin osa alkuopetuksen ja neljänsien luokkien oppilaista toivoi, että heidän lukemaansa kirjaan olisi jatko-osa. Yläkoululaiset olivat samaa mieltä. Tytöistä jopa 92 prosenttia ja pojistakin 83 prosenttia olisi mielissään, jos *heidän lukemaansa kirjaan olisi jatko-osia*. Jotain kuitenkin muuttuu, kun oppilaat siirtyvät alakoulusta yläkouluun. Lähes kaikki alkuopetuksen ja neljänsien luokkien oppilaat suhtautuivat positiivisesti *kirjastossa käymiseen*. Yläkoulussa kuitenkin pojista selvästi yli puolet (62%) ja tytöistäkin kolmannes (34%) oli sitä mieltä, että kirjastossa on kurjaa tai tosi kurjaa.

Kun oppilailta kysyttiin, mitä he tekevät kirjastossa, monet kirjoittivat, etteivät he koskaan käy siellä tai menevät vain, jos joku pakottaa heidät menemään sinne. Tavallinen vastaus oli myös, että siellä vaan ”hengailaan”. Aika harvat kirjoittivat etsivänsä sieltä kirjoja. Jotkut tytöt kertoivat tekevänsä siellä läksyjä.

Yläkoululaiset suhtautuivat sitä vastoin positiivisesti siihen, että *opettaja lukee luokassa ääneen kirjaa*. Se oli mieleistä niin useimmille tytöille (81%) kuin pojillekin (76%). Kahdeksasluokkalaiset suhtautuivat kuitenkin asiaan seitsemäsluokkalaisia negatiivisemmin. Seitsemäsluokkalaisista 37 prosenttia oli rastittanut kaikkein positiivisimman vastausvaihtoehdon sitä kuvaamaan, mutta yhtä ilahtuneita siitä oli ainoastaan 13 prosenttia kahdeksasluokkalaisista. Ero luokka-asteiden välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($t= 4.34, p= .000$). Kaksi kolmasosaa oppilaista (68%) kuuntelisi mielellään myös *äänikirjoja*. Kuitenkin kahdeksasluokkalaiset suhtautuivat tähänkin seitsemänsien luokkien oppilaita merkitsevästi negatiivisemmin ($t= 3.65, p= .000$).

KIRJOITTAMISASENNE

Seuraavaksi oppilailta kysyttiin kirjoittamiseen liittyviä asioita. *Kavereiden kanssa viestittely* oli kaikkein suosituin tapa kirjoittaa. Lähes kaikki pojat (98%) ja aivan kaikki tytöt (100%) olivat sitä mieltä, että se on mukavaa tai aika mukavaa. Kukaan ei ollut valinnut kaikkein negatiivisinta vaihtoehtoa ”tosi kurjaa” vastaukseksi.

Kahdeksasluokkalaiset eivät kuitenkaan olleet aivan yhtä innostuneita asiasta kuin seitsemäsluokkalaiset. Seitsemänsillä luokilla 83 prosenttia oli merkinnyt sille kaikkein positiivisimman vaihtoehdon, mutta kahdeksansilla luokilla tämän vaihtoehdon oli valinnut vain 69 prosenttia oppilaista. Luokka-asteiden välinen ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($t= 2.37, p= .019$).

Tytöt olivat poikia erittäin merkitsevästi halukkaampia *kirjoittamaan tarinoita* ($t= -4.75, p= .000$). Heistä 71 prosenttia oli merkinnyt sen olevan mukavaa tai aika mukavaa. Pojista yhtä halukkaita tarinankirjoittajia oli vain 44 prosenttia. *Luokan tai koulun lehteen kirjoittaminen* ei kiinnostanut kuin kolmasosaa oppilaista (32%). Pojista vain viidesosa (22 %) piti sitä mukavana tai aika mukavana ajatuksena. Sitä vastoin yli puolet kaikista oppilaista haluaisi tehdä *sarjakuvia* (60%) tai *kirjoittaa tietotekstejä* (55%). Kahdeksasluokkalaiset eivät kuitenkaan olleet yhtä kiinnostuneita tietotekstien

kirjoittamisesta kuin seitsemäsluokkalaiset. Heistä yli puolet (54%) oli merkinnyt sen olevan kurjaa tai aika kurjaa, kun taas seitsemänsillä luokilla näin negatiivisen arvion siitä antoi ainoastaan vajaa kolmannes (30%) oppilaista. Luokka-asteiden välinen ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($t= 2.18, p= .030$).

Kaikkein eniten vastustusta herätti ajatus *runojen kirjoittamisesta*. Pojista vain 12 prosenttia ja tytöistä 27 prosenttia ajatteli sen olevan mukavaa tai aika mukavaa. Eräs tyttö, joka tekee niitä mielellään kirjoitti kuitenkin, että niiden laatiminen on todella vaikeaa. Se voikin olla monella esteenä kirjoittamishaluille. Tosin runot olivat epäsuosituin kirjallisuudenlajikin, kuten edellä todettiin. Runojen lukemisen ja kirjoittamisen välillä onkin merkittävä korrelaatio ($r= .622^{**}, p= .000$). Tulokset osoittavat, että runojen kirjoittajat ovat yleensä muutenkin innokkaita kirjoittajia. Runojen kirjoittamisesta positiivisen arvion antaneiden oppilaiden näkemykset tarinankirjoittamisesta ja luokan tai koulun lehteen kirjoittamisesta olivat niin ikään positiiviset. Runojen kirjoittamisen ja näiden kahden kysymyksen vastausten välillä on merkittävä yhteys ($r= .550^{**}, p= .000; r= .422^{**}, p= .000$).

OPISKELUASENNE

Pojat antoivat kaikkiin äidinkielen tunnin tehtäviin liittyviin kysymyksiin merkitsevästi tyttöjä negatiivisemmat vastaukset. Ainoastaan aineiden kirjoittamisen kohdalla tyttöjen ja poikien mielipiteiden välinen ero oli tilastollisesti vain melkein merkitsevä ($t= -2.53, p= .012$).

Puolet oppilaista (50%) arvioi *äidinkielen tunnin tehtävien* olevan yleensä mukavia tai melko mukavia. Kahdeksasluokkalaiset olivat silti merkitsevästi seitsemäsluokkalaisten kriittisempiä tehtävien suhteen ($t= 2.55, p= .002$). Erityisesti poikien mielestä *äidinkielen läksyjen tekeminen* ei ollut yhtä mukavaa kuin luokkatehtävät. Läksyjä piti mukavina tai aika mukavina vain 28 prosenttia pojista ja 49 prosenttia tytöistä. *Aineiden kirjoittamista* koskevan kysymyksen vastauksia on mielenkiintoista verrata edellisen osion tarinoiden ja tietotekstien kirjoittamista koskevien kysymysten vastauksiin. Oppilaista 56 prosenttia piti tarinoiden kirjoittamista ja 55 prosenttia tietotekstien kirjoittamista mukavana tai aika mukavana tehtävänä. Jostain syystä ainekirjoitukseen heistä kuitenkin suhtautui yhtä positiivisesti ainoastaan 42 prosenttia. Silti ainekirjoituskysymyksen vastauksilla on merkittävä yhteys niin tarinoiden kuin

tietotekstien kysymyksiinkin saatujen vastausten kanssa ($r = .610^{**}$, $p = .000$). Kaikkein ikävintä puuhaa oppilaiden mielestä oli *omien kirjoitusten tarkistaminen ja korjaaminen*. Pojista 80 prosenttia ja tytöistä 56 prosenttia oli sitä mieltä, että se on kurjaa tai tosi kurjaa. Silti innokkaat ainekirjoittajat tuntuivat tekevän sitäkin mielellään. Yhteys näiden kahden kysymyksen välillä on merkittävä ($r = .405^{**}$, $p = .000$).

Pojista 72 prosenttia oli sitä mieltä, että *kirjan kotiin lukutehtäväksi saaminen* on kurjaa tai tosi kurjaa. Tytöistä puolet (50%) suhtautui siihen yhtä negatiivisesti, mutta toinen puoli taas piti sitä mukavana tai aika mukavana asiana. Seitsemäs- ja kahdeksaslukulaisten poikien mielipiteissä oli kuitenkin eroa. Kaikkein negatiivisimman vastausvaihtoehdon oli valinnut 78 prosenttia kahdeksansien luokkien pojista mutta vain 64 prosenttia seitsemänsien luokkien pojista.

Avoimeen kysymykseen *Minkälaisia tehtäviä äidinkielen tunnilla on mukavinta tehdä?* oppilaat kirjoittivat useimmin *parityöt* tai *ryhmätyöt*. *Kirjoitelmien kirjoittaminen* oli toiseksi suosituin äidinkielen tunnin tehtävä. Lisäksi oppilaat mainitsivat *esitelmät* eri aiheista. Monien oppilaiden vastahakoisuudesta kirjoittamiseen kertoo, että heidän mielestään *mukavinta oli tehdä tehtäviä, joissa ei tarvitse kirjoittaa*. Näitä ovat esimerkiksi rastitus- ja alleviivaustehtävät sekä kuuntelutehtävät.

Kun oppilaat kirjoittivat avoimen kysymyksen viivoille itselleen kaikkein mieluisimman äidinkielen tunnin tehtävän, moni kirjoitti näyttelemisen. *Näytteleminen* oli kuitenkin voimakkaasti oppilaiden mielipiteitä jakava asia. Lähes puolet oppilaista (47 %) piti sitä mukavana tai ainakin aika mukavana asiana. Monelle näytteleminen luokkatovereiden edessä oli kuitenkin pelottava ajatus. Kuten eräs tyttö oli kirjoittanut lomakkeen reunaan: pelko! Silti poikia ajatus tuntui hirvittävän vielä enemmän. Heistä vain 37 prosenttia oli merkinnyt sen olevan mukavaa tai aika mukavaa. Kaikkein negatiivisimman vaihtoehdon näyttelemistä kuvaamaan oli valinnut 27 prosenttia pojista ja 19 prosenttia tytöistä. He pelkäsivät, että he nolaavat itsensä muiden oppilaiden edessä.

SOSIAALINEN LUKEMINEN JA KIRJOITTAMINEN

Kuten edellisellä sivulla mainittiin, oppilaiden mielestä äidinkielen tunnilla mukavimpia olivat pari- tai ryhmätyöt. Mittarin sosiaalisen lukemisen ja kirjoittamisen osiossa

positiivisimmat vastaukset saatiin juuri kysymykseen, joka koski *äidinkielen tunteiden tehtävien tekemistä toisen oppilaan kanssa*. Melkein kaikki tytöt (92 %) olivat sitä mieltä, että se on mukavaa tai aika mukavaa. Pojistakin 84 prosenttia oli samaa mieltä. Lisäksi yli puolet oppilaista (55 %) oli merkinnyt, että *toisen oppilaan kanssa yhdessä lukeminen* oli mukavaa tai aika mukavaa. Silti yli puolet oppilaista (55 %) ei haluaisi *jutella kirjoista kavereiden kanssa*. Eräs poika kirjoitti lomakkeen reunaan, ettei hän eivätkä hänen kaverinsa lue kirjoja. He eivät siis voi jutella niistä. *Lukupiirissä opiskelemisellekin* ainoastaan alle puolet oppilaista (40 %) valitsi jommankumman positiivista vaihtoehtoa.

Kaikkein ikävintä oppilaiden mielestä oli luokassa *ääneen lukeminen*. Pojista 76 prosenttia ja tytöistä 57 prosenttia oli valinnut jommankumman negatiivisimmista vaihtoehtoa kuvaamaan sitä. Samanlainen vastaus saatiin aikaisemmissa tutkimuksissamme tois- ja neljäsluokkalaisilta oppilailta (Merisuo-Storm & Storm 2018; Merisuo-Storm 2012). Hyvin samankaltaisia tuloksia on saatu myös eri puolilla maailmaa eri ikäisille oppilaille tehdyissä tutkimuksissa. Niiden mukaan monet oppilaat eivät suostu lukemaan mitään ääneen. He ovat huolissaan siitä, mitä luokkatoverit ajattelevat heistä. Näissä tutkimuksissa on huomattu, että oppilaat, jotka eniten kammoksuvat ääneen lukemista, voivat olla yhtä hyvin innokkaita lukijoita kuin niitä, jotka eivät erityisemmin pidä lukemisesta. He ovat myös taidoiltaan hyvin erilaisia keskenään. Joukossa on sellaisia, jotka lukevat sujuvasti ja luetun sisällön hyvin ymmärtäen sekä sellaisia, joiden lukutaito on puutteellinen. (Eriksson 2002, Gambrell 1996; Merisuo-Storm 2006.)

Vain 36 prosenttia oppilaista haluaisi, että *muut lukevat heidän kirjoittamiaan juttuja*. Tämän kysymyksen ja ääneen lukemisen kysymyksen välillä on merkittävä yhteys ($r = .356^{**}$, $p = .000$). Niin ikään oppilaiden halukkuus näytellä luokassa korreloi merkittävästi ($r = .399^{**}$, $p = 000$) sen kanssa, kuinka he suhtautuivat omien juttujensa näyttämiseen muille oppilaille.

LUKEMISEN JA KIRJOITTAMISEN MINÄKUVA

Viimeisessä mittarin osiossa oppilaat arvioivat omia äidinkielen taitojaan. Nyt vastausvaihtoehdot olivat: helppoa, aika helppoa, vaikeaa ja tosi vaikeaa. Poikien vastaukset olivat lähes kaikilla osaamisalueilla positiivisempia kuin tyttöjen. Silti nämä

samat pojat saivat toisessa artikkelissani kuvatuista luetun ymmärtämisen testeistä ja kirjoitustesteistä heikommat pisteet kuin tytöt. Heistä monet uskoivat kuitenkin tyttöjä paremmin omiin taitoihinsa.

Oppilaiden mielestä kaikkein helpointa oli ymmärtää *äidinkielen tunneilla luettavia tekstejä*. Alle 10 prosenttia oli sitä mieltä, että ne voivat olla vaikeita tai tosi vaikeita ymmärtää. Yhtä helposti he mielestään ymmärtävät *koulutehtävien ohjeet*. Vain 10 prosenttia oppilaista oli sitä mieltä, että *eri oppiaineiden oppikirjojen tekstejä* on vaikea ymmärtää. Siitäkin huolimatta, että avoimessa kysymyksessä siitä, minkä oppiaineen oppikirjan tekstiä on vaikeinta ymmärtää, monet oppilaat kertoivat joidenkin oppikirjojen ymmärtämisen olevan todella vaikeaa. Vaikka kaikki eivät tähänkään avoimeen kysymykseen vastanneet, varsinkin kahdeksasluokkaisista suurin osa mainitsi vähintään yhden kirjan. Vastaajista 31 prosenttia ei ymmärtänyt fysiikan, 20 prosenttia kemian tai ruotsin, 18 prosenttia historian ja 10 prosenttia matematiikan kirjan tekstejä. Lisäksi 20 prosenttia oppilaista mainitsi muita oppikirjoja. Niistä tavallisimmat olivat biologian ja uskonnon kirjat. Huolestuttavaa on, että useat oppilaat luettelivat monta oppikirjaa, joista he eivät saa selvää. Useat jopa kirjoittivat, että kaikki oppikirjat olivat liian vaikeita. Eräs poika kirjoitti: ”Kirjat ovat oudolla kielellä eivätkä selkopuheella.” Eräs tyttö taas kirjoitti: ”Ylipäätään kaikki aineet, joissa on hirveästi termejä, joita ei kirjassa selitetä.” Toinen tyttö kirjoitti historian kirjasta: ”Siinä on paljon vuosilukuja ja teksti on poukkoilevaa ja epäselvää.”

Asia on tullut ilmi myös aiemmassa tutkimuksessamme alakoulun kuudennella luokalla. (Merisuo-Storm & Aerila 2018; Merisuo-Storm & Aerila 2016.) Oppilaat lukivat yhden historian tai biologian kirjan kappaleen. Sitten he vastasivat siitä tehtyihin kymmeneen kysymykseen ja selittivät kymmenen tekstistä alleviivattua sanaa. Monien kuudennen luokan oppilaiden oli vaikea ymmärtää näiden oppikirjojen tekstiä. Erityisesti historian kirjassa oli useita sanoja, joiden merkitystä oppilaat eivät ymmärtäneet. Kymmenestä historian kirjasta kysytystä sanasta ainoastaan kaksi oli sellaisia, jotka yli 70 prosenttia oppilaista selitti oikein, kun taas biologian kirjassa niitä oli neljä. Ainoastaan kolme prosenttia oppilaista osasi selittää kaikki historian tai biologian kirjan kymmenen sanaa oikein. Siksi olisi hyvä, että vielä yläkoulussakin oppilaiden kanssa harjoiteltaisiin kunkin oppiaineen oppikirjan sisällön ymmärtämistä. Tärkeää olisi myös tutustuttaa oppilaat eri oppiaineiden keskeiseen sanastoon.

Suurin osa oppilaista (78 %) oli sitä mieltä, että *keskeisten asioiden löytäminen* tekstistä on helppoa tai aika helppoa. Heidän arvionsa eivät kuitenkaan ole samanlaisia niiden tulosten kanssa, jotka saatiin heidän tekemistään luetun ymmärtämisen testeistä. *Tekstin sisällön muistaminen* oli oppilaiden mielestä vaikeinta. Silti heistä 66 prosenttia oli sitä mieltä, että se on helppoa tai aika helppoa. Taulukossa 1 ovat oppilaiden asennemittarin kysymyksiin antamien vastausten keskiarvot.

TAULUKKO 1. Oppilaiden asennemittarin kysymyksiin antamien vastausten keskiarvot

Itsetunto

Tutkimuksessa käytetty itsetuntomittari (Merisuo-Storm & Storm 2019) on laadittu Borban ja Reasonerin viiden tason itsetuntomallin (Borba 1989) pohjalta:

1. *Perusturvallisuus* (väittämät 1 – 10)
2. *Itsensä tiedostaminen* (väittämät 11 – 20)
3. *Liittymisen tunne* (väittämät 21 – 30)
4. *Tehtävätietoisuus* (väittämät 31 – 40)
5. *Pätevyyden tunne* (väittämät 41 – 50)

Jokaista itsetunnon osa-alueetta selvitettiin 10 väittämän avulla. Yhteensä mittarissa on 50 väittämää. Jokaisen väittämän vieressä on neljä vastausvaihtoehtoa: 1. *olen samaa mieltä*, 2. *olen lähes samaa mieltä*, 3. *olen melkein eri mieltä* ja 4. *olen aivan eri mieltä*. Jokaisesta osa-alueesta voi saada 0–30 pistettä. Koko lomakkeesta on siis mahdollista saada yhteensä 0–150 pistettä.

Kun oppilas on rastittanut *olen samaa mieltä*, väittämästä annettiin 3 pistettä, vaihtoehdosta *olen lähes samaa mieltä* 2 pistettä, vaihtoehdosta *olen melkein eri mieltä* 1 piste ja vaihtoehdosta *olen aivan eri mieltä* 0 pistettä. Käänteisten väittämien kohdalla pisteytys oli päinvastainen: vaihtoehdosta *olen aivan eri mieltä* sai 3 pistettä, vaihtoehdosta *olen melkein eri mieltä* 2 pistettä, vaihtoehdosta *olen melkein samaa mieltä* 1 pisteen ja vaihtoehdosta *olen samaa mieltä* 0 pistettä.

Mittarin testaukseen osallistuneet oppilaat olivat täyttäneet lomakkeen jokaisen osion huolellisesti ja väittämiä omalla kohdallaan pohtien. Sen näkee sisällöltään vastaavien väittämien vastausten välillä olevista merkittävistä korrelaatioista ja merkitsevästä

tilastollisista yhteyksistä. Mittarin luotettavuudesta kertoo myös siitä saatu Cronbachin alpha -kertoimen erinomainen arvo 0.90. Oppilaiden itsetunnon osa-alueista keskiarvoltaan korkein oli liittymisen tunne. Koko mittarin yhteispistemäärät vaihtelivat välillä 39 – 142 pistettä (maksimipistemäärä 150). Yhteispisteiden keskiarvo oli 111 pistettä (kh. 15.80). Koko mittarin tai eri osa-alueiden yhteispistemäärissä ei ole merkitsevää eroa eri luokka-asteilla. Myöskään tyttöjen ja poikien yhteispistemäärät eivät eroa toisistaan merkitsevästi.

PERUSTURVALLISUUS

Melkein kaikki oppilaat (90%) olivat samaa tai ainakin lähes samaa mieltä siitä, että *oli mukavaa olla oppilaana juuri heidän omassa luokassaan*. Huolestuttavaa on kuitenkin, että 10 prosenttia oppilaista viihtyy siellä huonosti tai todella huonosti. Myös uudet kokemukset olivat suurimmalle osalle oppilaista niin mieluisia, että he olivat väittämän *Pidän uusista kokemuksista* kanssa samaa mieltä (55%) tai lähes samaa mieltä (40%). Huomio kannattaa kuitenkin kiinnittää siihen pieneen oppilasjoukkoon (5%), joka oli eri mieltä asiasta. Toinen ryhmä, jota ei saa jättää oman onnensa nojaan ovat ne oppilaat, jotka eivät tunne oloaan turvalliseksi koulussa. Vaikka 93 prosenttia oppilaista oli samaa tai lähes samaa mieltä siitä, että *heillä on turvallinen olo koulussa*, osa tunsi olonsa siellä turvattomaksi. Tämän väitteen ja omassa luokassa viihtymisen välillä on merkittävä yhteys ($r = .513^{**}$, $p = .000$). Jos luokassa ei tunne oloaan turvalliseksi, siellä ei ole hyvä olla.

Lähes viidennes oppilaista (17%) ei pidä *uusien asioiden opettelusta* (1 – 0p.). Nämä oppilaat olivat pääosin samoja kuin ne, jotka vastasivat etteivät he pidä *uusista kokemuksista*. Näiden kahden väitteen vastausten välillä on merkittävä korrelaatio ($r = .432^{**}$, $p = .000$) Yllättävän iso joukko (36%) taas oli samaa tai lähes samaa mieltä siitä, että he *kysyvät neuvoja ja ohjeita monta kertaa*. Mielenkiintoista on verrata yläkoulun oppilaiden vastauksia samasta asiasta aikaisemmassa tutkimuksessamme mukana olleiden alakoulun toisluokkalaisten vastauksiin. Toisluokkalaisista vain 22 prosenttia kertoi kysyvänsä ohjeita monta kertaa. Tuntuu siltä, että yläkoulun oppilaat pelkäävät enemmän virheiden tekemistä kuin alkuopetuksen oppilaat.

Monien yläkoulun oppilaiden epävarmuudesta kertoo myös se, että vain neljännes oppilaista (26%) oli aivan samaa mieltä *Tiedän, mitä minulta odotetaan* -väittämän

kanssa. Melkein toinen neljännes (21%) oli asiasta melkein tai aivan eri mieltä. Kaksi väittämää liittyy oppilaiden pelkoihin. *Pelkään jotain erityisesti* -väittämä on laajempi kuin pelkästään ihmisiin kohdistuva *pelkään vieraita ihmisiä* -väittämä. Oppilaat pelkäsivät useammin jotain muuta kuin toisia ihmisiä. Samaa mieltä tai lähes samaa mieltä siitä, että he *pelkäävät jotain erityisesti* oli lähes kaksi kolmasosaa (62 %) tytöistä ja yksi kolmasosa (30 %) pojista. Tyttöjen ja poikien vastauksissa on tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($t= 4.71, p= .000$).

Pojista vähän suurempi osa (17%) kuin tytöistä (11%) oli samaa mieltä tai lähes samaa mieltä siitä, että he *pelkäävät vieraita ihmisiä*. Suurin osa oppilaista kuitenkin *tietää kehen he voivat luottaa*. Samaa mieltä tai lähes samaa mieltä tämän väitteen kanssa oli 91 prosenttia oppilaista. Ne oppilaat, joiden oli vaikea tietää, ketkä ovat luotettavia, vastasivat myös muita useammin, ettei heillä ole turvallinen olo koulussa tai että he eivät viihdy luokassaan. Luottamista koskevan väitteen ja näiden kahden muun väitteen välillä onkin merkittävät korrelaatiot ($r= .413^{**}, p= .000$; $r= .337^{**}, p= .000$). Tyttöjen ja poikien mielipiteissä, jotka liittyvät väitteeseen *Pidän läheisyydestä, halaamisesta ja taputtamisesta jne.* on merkitsevä ero ($t= -2.91, p= .004$). Tytöistä vain pieni osa (9 %) oli merkinnyt olevansa melkein tai aivan eri mieltä väitteen kanssa. Pojista taas negatiivisesti asiaan suhtautui 16 prosenttia. Silti pojista kolmannes (34%) ja tytöistä melkein puolet (47%) oli väitteen kanssa samaa mieltä.

Kuviossa 1 ovat oppilaiden mielipiteiden prosentuaaliset jakautumat Perusturvallisuus-osion asioista. Osa väittämistä on käänteisinä, mutta yhtenäisyyden vuoksi ne esitetään kuviossa kaikki positiivisessa muodossa.

KUVIO 1. Oppilaiden mielipiteet Perusturvallisuus-osion asioista

ITSENSÄ TIEDOSTAMINEN

Itsensä tiedostamisen osa-alueen väittämistä oppilailla oli positiivisimmat näkemykset siitä, että *he tietävät, mitkä asiat ovat heille tärkeitä*. Vain muutama oppilas (2%) oli merkinnyt sen yhteyteen jommankumman negatiivisimmista arvioista. Yhtä vähän oli niitä oppilaita (2%), jotka eivät *uskalla olla asioista eri mieltä kuin muut*. Lähes kaikki oppilaat (93 %) olivat myös samaa tai lähes samaa mieltä väittämän *Uskallan olla oma*

itseni kanssa. Pojat (72%) olivat kuitenkin huomattavasti useammin valinneet kaikkein positiivisimman vastausvaihtoehdon kuin tytöt (42%). Poikien ja tyttöjen vastauksissa on tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($t= 3.62, p= .000$).

Tyttöjen ja poikien vastauksissa on niin ikään erittäin merkitsevä ero ($t= 4.94, p= .000$) väittämän *Olen tyytyväinen ulkonäkööni* kohdalla. Pojista melkein puolet (41%) mutta tytöistä vain pieni osa (8%) oli aivan samaa mieltä väittämän kanssa. Huolestuttavaa on myös, että vain 20 prosenttia tytöistä oli aivan samaa mieltä väittämän *Pidän itsestäni* kanssa. Pojista taas puolet (51%) ajatteli näin positiivisesti itsestään Tämänkin väittämän kohdalla tyttöjen ja poikien vastauksissa on tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($t= 3.81, p= .000$). Oppilaat, jotka olivat tyytyväisiä ulkonäköönsä pitivät myös itsestään. Näiden väittämien välillä on merkittävä yhteys ($r= .726^{**}, p= .000$). Samoin oppilas, joka piti itsestään ja oli tyytyväinen omaan ulkonäköönsä, uskalsi olla oma itsensä ($r= .586^{**}, p= .000$; $r= .634^{**}, p= .000$).

Oman itsen arvioiminen oli monelle vaikeaa. Vain kolmannes oppilaista (34 %) oli samaa mieltä väittämän *Osaan arvioida millainen olen* kanssa. Melkein eri mieltä tai aivan eri mieltä asiasta oli 15 prosenttia oppilaista. Oppilas, joka piti itsestään osasi myös muita paremmin arvioida, minkälainen hän oli. Näiden kahden väittämän välillä on merkittävä korrelaatio ($r= .426, p= .000$). Samoin ne, joille oli selvää, mitkä asiat olivat heille tärkeitä, osasivat parhaiten myös arvioida itseään ($r= .421^{**}, p= .000$). Noin puolet oppilaista (55 %) oli merkinnyt *pyytävänsä apua sitä tarvitessaan*. Huomio kiinnittyy kuitenkin siihen, että 10 prosenttia tytöistä ja seitsemän prosenttia pojista ei tohtinut sitä pyytää. Monet oppilaat (21 %) eivät pitäneet siitä, että *heitä kehuaan muiden kuullen*. Tämä on hyvä huomioda luokassa. Joillekin oppilaille kannattaa antaa positiivista palautetta kahden kesken. Noin kolmannes (35 %) kuitenkin ilahtui siitä, että muut kuulivat heidän onnistumisistaan.

Merkitsevästi suurempi osa tytöistä kuin pojista olisi valmis *puhumaan iloistaan ja suruistaan muille* ($t= -2.67, p= .008$). Pojista 30 prosenttia ja tytöistäkin 16 prosenttia oli valinnut jommankumman negatiivista vastausvaihtoehdoista. Samat oppilaat, jotka perusturvallisuus-osiossa *pitivät läheisyydestä, halaamisesta, taputtamisesta jne.* olivat valmiita kertomaan omista asioistaan muille ($r= .398^{**}, p= .000$). Samoin oppilaat, jotka tiesivät, kehen voivat luottaa olivat avoimempia omista asioistaan ($r= .283^{**}, p=$

.000).

Vain 11 prosenttia oppilaista piti *esiintymisestä ja esillä olosta*. Neljännes oppilaista (25 %) oli väittämän kanssa täysin eri mieltä. Lisäksi melkein eri mieltä väittämän kanssa oli kolmannes oppilaista (33 %). Lukemisen ja kirjoittamisen asennemittarissa kysyttiin oppilaiden mielipidettä luokassa näyttelemiseen. Kuten edellä kerrottiin, yli puolet oppilaista (53 %) ja vielä suurempi osa pojista (63 %) ei pitänyt siitä. Tämän väittämän vastaukset korreloivat merkittävästi ($r = .532^{**}$, $p = .000$) näiden mielipiteiden kanssa. Kuviossa 2 ovat oppilaiden mielipiteiden prosentuaaliset jakautumat Itsensä tiedostaminen -osion asioista. Osa väittämistä on käänteisinä, mutta yhtenäisyyden vuoksi ne esitetään kuviossa kaikki positiivisessa muodossa.

KUVIO 2. Oppilaiden mielipiteet Itsensä tiedostaminen -osion asioista

LIITTYMISEN TUNNE

Pojista puolet (49%) oli samaa mieltä väitteen *Ystävien löytäminen on helppoa* kanssa. Tytöille tehtävä ei ollut yhtä helppo. Heistä vain neljännes (26%) oli samaa mieltä väitteen kanssa ja kolmasosa (32%) oli vastannut, että he ovat melkein tai aivan eri mieltä asiasta. Tyttöjen ja poikien vastauksissa onkin tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($t = .371$, $p = .000$). Luokissa oli silti joukko poikiakin (11%), joiden oli vaikea löytää ystäviä. Ei ole yllätys, että tämän väitteen vastaukset korreloivat merkittävästi väitteen *Minulla on monta hyvää ystävää* vastausten kanssa ($r = .622^{**}$, $p = .000$). Silti huomattavasti suurempi joukko oppilaita (64%) oli samaa mieltä siitä, että heillä on monta hyvää ystävää. Samaa mieltä väitteen kanssa olevien joukossa oli lähes yhtä suuri osuus tytöistä (62%) kuin pojista (65%). Kuitenkin melkein eri mieltä tai aivan eri mieltä oli suurempi osa tytöistä (14%) kuin pojista (5%).

Lomakkeen kaksi väittämää ovat melkein samoja: *Muut samanikäiset pitävät minusta* ja *Muut oppilaat pitävät minusta*. Näiden kahden väittämän vastausten välillä onkin merkittävä korrelaatio ($r = .779^{**}$, $p = .000$). Näyttää siltä, että varsinkin tytöt olivat kovin epävarmoja siitä, kuinka pidettyjä he olivat. Ensimmäisen väitteen kanssa samaa mieltä oli vain 19 prosenttia tytöistä mutta 37 prosenttia pojista. Tytöistä 23 prosenttia ja pojista 19 prosenttia oli melkein tai aivan eri mieltä asiasta. Tyttöjen ja poikien vastauksissa on tilastollisesti merkitsevä ero ($t = 2.83$, $p = .005$). Jälkimmäisen väitteen

kanssa samaa mieltä oli vielä pienempi joukko: 16 prosenttia tytöistä ja 26 prosenttia pojista. Muut samanikäiset pitivät minusta -väite korreloi lisäksi merkittävästi väitteiden *Minulla on monta hyvää ystävää* ($r = .486^{**}$, $p = .000$) sekä *Tulen hyvin toimeen toisten nuorten kanssa* ($r = .565^{**}$, $p = .000$). Puolet oppilaista (50%), sekä tytöistä että pojista, oli samaa mieltä siitä, että he tulevat hyvin toimeen toisten nuorten kanssa. Vain pieni joukko (8%) oli asiasta eri mieltä. Silti huomattavasti suurempi osa oppilaista, 28 prosenttia pojista ja 18 prosenttia tytöistä, oli samaa mieltä tai lähes samaa mieltä väitteen *Viihdyn mieluummin yksin kuin kaverin kanssa*.

Loput Liittymisen tunne -osion väitteet liittyvät siihen, miten oppilas itse kohtelee toisia oppilaita. Yksi niistä on negatiivinen väite: *Kiusaan muita*. Suurin osa oppilaista (95% tytöistä ja 76% pojista) oli aivan eri mieltä tämän väitteen kanssa. Vain kaksi prosenttia oppilaista oli sen kanssa samaa tai melkein samaa mieltä. Suurin osa oppilaista (70%) oli samaa mieltä väitteen *Yritän lohduttaa, jos kaverilla on paha mieli* kanssa. Silti tyttöjen vastaukset olivat vielä merkitsevästi positiivisemmat kuin poikien ($t = -3.09$, $p = .002$). Kukaan ei ollut väittämän kanssa aivan eri mieltä. Pojista kuitenkin viisi prosenttia ja tytöistä kolme prosenttia oli melkein eri mieltä asiasta. He ehkä eivät tiedä, miten he toista lohduttaisivat. Samat oppilaat, jotka olivat valmiita lohduttamaan kaveria myös *auttavat mielellään muita* ($r = .495^{**}$, $p = .000$). Vaikka yli puolet oppilaista (53%) oli valmiita tarjoamaan apuaan, 10 prosenttia pojista ja neljä prosenttia tytöistä ei usko omiin auttamishaluihinsa. Lähes kaikki oppilaat (97%) olivat kuitenkin samaa tai ainakin lähes samaa mieltä siitä, että *he ottavat muut huomioon*. Näidenkin kahden väittämän välillä on merkittävä korrelaatio ($r = .368^{**}$, $p = .000$).

Kuviossa 3 ovat oppilaiden mielipiteiden prosentuaaliset jakautumat Liittymisen tunne -osion asioista. Osa väittämistä on käänteisinä, mutta yhtenäisyyden vuoksi ne esitetään kuviossa kaikki positiivisessa muodossa.

KUVIO 3. Oppilaiden mielipiteet Liittymisen tunne -osion asioista

TEHTÄVÄTIETOISUUS

Oppilaille kaikkein vaikeinta oli keskittyminen tehtävien tekemiseen. Pojista 36 prosenttia ja tytöistä 31 prosenttia vastasi, että he *kyllästyvät helposti tehtävien tekemiseen*. Kun näihin prosenttilukuihin lisätään ne, jotka olivat lähes samaa mieltä,

voidaan sanoa, että 76 prosenttia pojista ja 57 prosenttia tytöistä ei jaksakaan tehdä samaa tehtävää. Vain kolme prosenttia pojista ja 12 prosenttia tytöistä oli asiasta aivan eri mieltä. Tämä on opettajille melkoinen haaste! Ne oppilaat, jotka kyllästyvät helpoimmin olivat todennäköisesti niitä, jotka *tarvitsevat rohkaisua tehtävien tekemiseen*. Näiden kahden väittämän vastauksilla on merkittävä yhteys ($r = .292^{**}$, $p = .000$). Oppilaista melkein neljännes (22%) oli sitä mieltä tai lähes sitä mieltä, että he tarvitsivat niiden tekemiseen rohkaisua. Vaikka nämä oppilaat olivat useimmiten poikia tässä joukossa oli myös paljon tyttöjä.

Ratkaisua vaativa ongelma on myös, että 14 prosenttia pojista ja 10 prosenttia tytöistä oli eri mieltä väittämän *Innostun helposti asioista* kanssa. Aivan samaa mieltä asiasta oli noin kolmasosa pojista (31%) ja hiukan suurempi osa (38%) tytöistä. Yllättävää on, että vain puolet yläkoululaisista oli samaa mieltä väittämän *Yritän tehdä tehtäviä ennen kuin kysyn neuvoa* kanssa. Tytöistä 10 prosenttia ja pojistakin viisi prosenttia oli eri mieltä tai aivan eri mieltä väittämän kanssa. He olivat ilmeisesti huomanneet, että he pääsevät helpommalla, kun he kysyvät heti neuvoa kuin silloin, kun he ensin yrittävät itse keksiä, mitä pitäisi tehdä.

Väittämien *Osaan asettaa itselleni sopivia tavoitteita* ja *Osaan arvioida omia suorituksiani* välillä on merkittävä yhteys ($r = .419^{**}$, $p = .000$). Nehän liittyvät samaan asiaan. Noin kolmasosa oppilaista (34%, 35%) oli samaa mieltä väittämien kanssa. Tavoitteiden asettaminen on vielä jonkin verran vaativampaa, koska 18 prosenttia oppilaista oli melkein tai aivan eri mieltä väitteen kanssa. Omien suoritustensa arvioinnin suhteen yhtä epävarmoja oli 13 prosenttia oppilaista. Suurin osa pojista (70%) oli aivan samaa mieltä väittämän *Osaan itse päättää, mitä teen* kanssa. Tytöistä vain puolet (51%) oli yhtä varmoja asiasta. Tämän väittämän vastaukset korreloivat merkittävästi omien taitojen arviointiin ja sopivien tavoitteiden asettamiseen liittyvien vastausten kanssa ($r = .313^{**}$, $p = .000$; $r = .317^{**}$, $p = .000$). Kouluissa on oppilaita, joille nämä kaikki asiat ovat selviä. Niissä on myös oppilasjoukko, jotka ovat kaikkien niiden suhteen epävarmoja.

Väittäjä *Yleensä pulmatilanteissa keksin monta ratkaisua* on melko vaativa. Joku oppilas olikin kirjoittanut lomakkeen reunaan, että hän keksii yhden hyvän ratkaisun ja se riittää. Aivan samaa mieltä väitteen kanssa oli vain noin neljännes oppilaista (23%).

Lähes kolmasosa oppilaista (32%) oli melkein eri mieltä tai aivan eri mieltä asiasta. Tyttöjen ja poikien vastauksissa ei ollut juurikaan eroa. Sitä vastoin tyttöjen ja poikien mielipiteissä väittämistä *Syyttelen muita, jos itse toimin väärin ja Mietin käyttäytymistäni jälkikäteen* oli merkitsevät erot ($t = -2.81, p = .006$; $t = -2.94, p = .000$). Yli puolet tytöistä (53%) ja 35 prosenttia pojista oli ehdottomasti eri mieltä toisten syyttelemisestä. Aivan tai melkein samaa mieltä siitä, että he syyttelevät muita omista virheistään oli 16 prosenttia pojista ja seitsemän prosenttia tytöistä. Tytöistä yli puolet (55%) oli aivan samaa mieltä väittämän kanssa käyttäytymisensä miettimisestä. Pojista vain 38 prosentilla oli samat mielipiteet. Neljännes pojista (25%) ja pieni osa tytöistä (8%) taas ei juurikaan jälkeinpäin mieti tekemisiään.

Kuviossa 4 ovat oppilaiden mielipiteiden prosentuaaliset jakautumat Tehtävätietoisuus - osion asioista. Osa väittämistä on käänteisinä, mutta yhtenäisyyden vuoksi ne esitetään kuviossa kaikki positiivisessa muodossa.

KUVIO 4. Oppilaiden mielipiteet Tehtävätietoisuus-osion asioista

PÄTEVYYDEN TUNNE

Melkein kaikki oppilaat (97 %) olivat samaa mieltä tai ainakin lähes samaa mieltä väitteen *Olen iloinen, jos onnistun* kanssa. Tytöt olivat poikia huolestuneempia epäonnistumisesta. Puolet heistä (50%) oli samaa mieltä tai lähes samaa mieltä väitteen *Pelkään, että epäonnistun ja teen virheitä* kanssa. Pojista ainoastaan neljännes (29%) oli yhtä huolestunut asiasta. Sukupuolten mielipiteissä oli erittäin merkitsevä ero ($t = 4.09, p = .000$). Seitsemäs- ja kahdeksaluokkalaisten mielipiteissä oli niin ikään erittäin merkitsevä ero ($t = -3.69, p = .000$). Seitsemänsissä luokissa pelättiin enemmän virheiden tekemistä kuin kahdeksansissa.

Melkein kaikki tytöt (92%) olivat samaa mieltä tai lähes samaa mieltä väitteen *On asioita, joissa olen huono* kanssa. Pojista taas lähes viidennes (18%) oli melkein tai aivan eri mieltä asiasta. Tyttöjen ja poikien mielipiteissä onkin tilastollisesti erittäin merkitsevä ero ($t = -2.94, p = .000$). Lähes kaikki pojat (96%) ja melkein yhtä moni tyttö (92%) uskoi myös hyvin tai melko hyvin *tietävänsä, missä he olivat huonoja*. Väittäminen *Tiedän, missä olen hyvä* kuvaa samaa asiaa toisesta suunnasta. Nytkin tytöt olivat omista taidoistaan useammin epävarmoja kuin pojat. Ainoastaan seitsemän prosenttia

pojista mutta 13 prosenttia tytöistä oli melkein tai aivan eri mieltä asiasta. Näiden kahden väittämän vastausten välillä on merkittävä korrelaatio ($r = .262^{**}$, $p = .000$). Mielenkiintoista on, että väitteen *Olen iloinen, jos onnistun* ja väitteen *Tiedän missä olen hyvä* välillä on merkittävä yhteys ($r = .483^{**}$, $p = .000$). Voisiko se tarkoittaa, että oppilas joka on varma siitä, missä on hyvä, osaa myös iloita onnistumisistaan paremmin kuin muut.

Oppilaat, jotka olivat iloisia onnistumisistaan, olivat usein niitä, joille *tulee hyvä mieli, kun he ovat tehneet jotain hyvin ja kertovat siitä mielellään muille*. Näiden väittämien vastaukset korreloivat merkittävästi ($r = .411$, $p = .000$). Mittarin Itsensä tiedostaminen - osassa oppilaat arvioivat, miltä heistä tuntui, jos heitä keuhuttiin muiden kuullen. Samat oppilaat, jotka kertoivat pitävänsä siitä, olivat myös tässä kohdassa valinneet positiivisen vaihtoehdon. Näiden väittämien vastausten välillä on merkittävä yhteys ($r = .392^{**}$, $p = .000$). Sekä pojista että tytöistä 16 prosenttia ei mielellään *kertoisi muille hyvistä ideoistaan tai mielipiteistään*. Ne oppilaat, jotka halusivat kertoa muille hyvistä suorituksistaan ja joilla oli varmuus siitä, missä he olivat hyviä, uskalsivat myös muita paremmin esittää omia ideoitaan ja mielipiteitään ($r = .425^{**}$, $p = .000$; $r = .265$, $p = .000$).

Suurin osa oppilaista (68 %) oli aivan tai melkein sitä mieltä, että he eivät *suutu, jos häviävät pelissä*. Pojista kuitenkin 40 prosenttia ja tytöistäkin 12 prosenttia oli huonompia häviäjiä. He olivat rastittaneet olevansa eri tai aivan eri mieltä asiasta. Poikien ja tyttöjen vastauksissa on merkitsevä ero ($t = -3.03$, $p = .000$). Pojista 30 prosenttia ja tytöistä 36 prosenttia oli samaa tai lähes samaa mieltä väittämän *Jos tehtävät ovat vaikeita, jätän ne kesken* kanssa. Tämän väittämän vastaukset korreloivat merkittävästi niiden vastausten kanssa, jotka oppilaat antoivat edellisen osion väittämiin *Kyllästyn helposti tehtävien tekemiseen ja Tarvitsen rohkaisua tehtävien tekemiseen* ($r = .413^{**}$, $p = .000$; $r = .362^{**}$, $p = .000$). Yllättävää on, kuinka monet oppilaat myönsivät *kysyvänsä varmuuden vuoksi neuvoa, vaikka he osaisivat suorittaa tehtävän*. Pojista lähes puolet (44%) ja tytöistäkin yli kolmannes (36%) oli samaa tai lähes samaa mieltä kuin tämä väittämä. Aivan eri mieltä väitteen kanssa oli ainoastaan 16 prosenttia pojista ja 22 prosenttia tytöistä. Myös tähän väittämään saadut vastaukset korreloivat merkittävästi väittämän *Tarvitsen rohkaisua tehtävien tekemiseen* vastausten kanssa ($r = .292^{**}$, $p = .000$).

Kuviossa 5 ovat oppilaiden mielipiteiden prosentuaaliset jakautumat Pätevyyden tunne - osion asioista. Osa väittämistä on käänteisinä, mutta yhtenäisyyden vuoksi ne esitetään kuviossa kaikki positiivisessa muodossa.

KUVIO 5. Oppilaiden mielipiteet Pätevyyden tunne -osion asioista

Pohdinta

Tutkimuksen tulokset näyttävät, että oppilaiden taitojen ja asenteiden välillä on selvä yhteys. Toisessa artikkelissani esitettyjen luetun ymmärtämisen testien ja tässä artikkelissa kuvatun asennetestin tulosten välillä on merkittävä korrelaatio niin seitsemänsillä ($r = .300^{**}$, $p = .000$) kuin kahdeksansillakin luokilla ($r = .271^{**}$, $p = .007$). Myös oppilaan hyvällä itsetunnolla ja äidinkielen taidoilla on yhteys. Seitsemänsillä luokilla menestyminen sekä luetun ymmärtämisen testissä että sanelukirjoitustestissä korreloivat merkittävästi itsetuntotestin tulosten kanssa ($r = .344^{**}$, $p = .006$; $r = .316^{**}$, $p = .000$). Lisäksi oppilaiden lukemis- ja kirjoittamisasenteet korreloivat merkittävästi heidän itsetuntotestistä saamiensa tulosten kanssa ($r = .402^{**}$, $p = .000$). Voidaan siis sanoa, että oppilaan itsetunnolla on huomattava vaikutus hänen oppimiseensa ja asenteisiinsa. Siksi on hyvin tärkeää, että koulussa tuetaan jokaisen oppilaan itsetunnon ja opiskeluasenteiden kehitystä.

Erityisesti monilla pojilla, mutta myös monilla tytöillä, on erittäin negatiiviset lukemis- ja kirjoittamisasenteet. Siksi olisi tarpeen miettiä, minkälaiset tehtävät voisivat kiinnostaa heitä. Monet pojat kertoivat lukevansa mielellään laitteiden ja pelien käyttöohjeita ja tekniikasta kertovia kirjoja. Niiden lukeminen sitä vastoin kauhistutti suurinta osaa tytöistä. Urheilu taas tuntui kiinnostavan suurta oppilasjoukkoa. Silti kaikki oppilaat eivät urheilustakaan pidä, vaan heidän mielestään urheiluaiheisia kirjoja on tosi kurjaa lukea. Yllättävä tulos oli, että luonnosta kertovien kirjojen lukeminen oli vastenmielistä niin suurelle osalle oppilaista. Tutkimuksen tulokset osoittavat siis, että jotta kaikki oppilaat saataisiin kiinnostumaan, tarjolla pitää olla hyvin monenlaisia lukumateriaaleja.

Kun koko itsetuntomittarin yhteispistemäärät vaihtelivat välillä 39 – 142 pistettä (maksimipistemäärä 150), on välttämätöntä kiinnittää huomio niihin oppilaisiin, joiden

pistemäärät jäävät huomattavasti keskiarvon (111 pistettä) alapuolelle. He ovat yleensä oppilaita, jotka eivät viihdy koulussa eivätkä menesty opinnoissaan. Nämä oppilaat tarvitsevat kipeästi tukea. He ovat monella tavalla epävarmoja, eivät pidä itsestään eivätkä tunne oloaan turvalliseksi koulussa. Heillä ei ole ystäviä, ja ystävien hankkiminen on heidän mielestään hyvin vaikeaa. Silti suurin osa oppilaista oli innostunut esimerkiksi äidinkielen tehtävien tekemisestä yhdessä toisen oppilaan kanssa. Kun monet oppilaat kuitenkin rastittivat, että he viihtyvät mieluummin yksin kuin kavereiden kanssa, tulee pohtia mistä se johtuu. Onko heillä ehkä negatiivisia kokemuksia toisten oppilaiden kanssa olemisesta?

Huolestuttavaa on, kuinka suuri joukko oppilaista kammoksuu esiintymistä, ääneen lukemista ja omien kirjoitustensa näyttämistä toisille oppilaille. Pitääkin pohtia, miten luokan ilmapiiri saataisiin sellaiseksi, että jokainen uskaltaisi olla siellä oma itsensä. Oppilaita saattaisi auttaa jo sekin, että he huomaisivat, että hyvin monet muutkin oppilaat ovat yhtä arkoja olemaan esillä.

Lähteet

Alloway, N., Freebody, P., Gilbert, P., & Muspratt, S. 2002. Boys, literacy and schooling. Expanding the repertoires of practice. Canberra: Commonwealth of Australia.

Borba, M. 1994. Home Esteem Builders. Torrance, CA: Jalmar Press.

Borba, M. 1989. Esteem builders. AK-8 Self-esteem curriculum for improving student achievement, behavior and school climate. Torrance, CA: Jalmar Press.

Cole, M. & Cole, S.R. 2001. The development of children. New York, NY: Donnelly.

Cunningham, P.M. & Cunningham, J.W. 2002. What we know about how to teach phonics. Teoksessa A.E. Farstrup & S.J. Samuels (toim.) What Research has to say about reading instruction. Newark, NJ: International Reading Association, 87-109.

Eriksson, K. 2002. Booktalk dilemmas: teachers' organisation of pupils' reading. Scandinavian Journal of Educational Research 46 (4), 391-408.

Gambrell, L.B. 1996. Creating classroom cultures that foster reading motivation. The Reading Teacher 50 (1), 14-25.

Hewitt, J.P. 2007. Self and society. A symbolic interactionist social psychology. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Linnakylä, P. & Malin, A. 2003. How to reduce the gender gap in reading literacy? Teoksessa S. Lie, P. Linnakylä & A. Roe (toim.) Northern lights on PISA-Unity and diversity in the Nordic countries in PISA 2000. Oslo: University of Oslo Department of Teacher Education and School Development, 39–53.

Merisuo-Storm, T. 2012. Tontut ja elefantit. Neljännen luokan lukemisen ja kirjoittamisen testistö. Turku: Agricola.

Merisuo-Storm, T. 2007. The development of writing skills of boys and girls during the first six school years. *Nordisk Pedagogik* 27 (4), 373–385.

Merisuo-Storm, T. 2006. Girls and boys like to read and write different texts. *Scandinavian Journal of Educational Research* 50 (2), 111–125.

Merisuo-Storm, T. & Aerila, J-A. 2018. Boys' and girls' reading skills and attitudes during the first six school years. Teoksessa P. Orellana Garcia & P. Baldwin Lind (toim.) Reading achievement and motivation in boys and girls. Cham: Springer International Publishing, 157–181.

Merisuo-Storm, T. & Aerila, J-A. 2016. Providing skills and support to primary school pupils in content-area reading. *IJCDSE, International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education* 7 (3), 2880–2888.

Merisuo-Storm, T. & Storm, R. 2019. Alpeilla ja merenpohjassa. Testejä yläkouluun. Turku: Agricola.

Merisuo-Storm, T. & Storm, R. 2018. Sammakon loikka. Testejä alkuopetukseen. Turku: Agricola.

Reasoner, R. W. 2010. The true meaning of self-esteem. Fulton, MD: National Association for Self-esteem.

Reasoner, R.W. 1992. Building self-esteem in the elementary schools. Teacher's manual. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Smith, E. 2003. Failing boys and moral panics: Perspectives on the under-achievement debate. *British Journal of Educational Studies* 51 (3), 282–295.

Väljärvi, J., Kupari, P., Linnakylä, P., Reinikainen, P., Sulkunen, S., Törnroos, J., & Arffman, I. (2007). *The Finnish success in PISA – and some reasons behind it 2*. University of Jyväskylä, Finnish Institute for Educational Research.